Socialförsäkringsutskottets betänkande 1983/84:22

om vårdbidrag för handikappade barn (prop. 1983/84:100)

Propositionen

FEMTE HUVUDTITELN

Regeringen har i proposition 1983/84:100 bilaga 7 (socialdepartementet) under litt. C punkt C 3. Vårdbidrag för handikappade barn (s. 46) föreslagit riksdagen att till Vårdbidrag för handikappade barn för budgetåret 1984/85 anvisa ett förslagsanslag av 405 000 000 kr.

Motioner

I motion 1983/84:397 av Gullan Lindblad (m) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om utredning rörande möjligheterna att införa tre eller fler graderingar av vårdbidraget i stället för nuvarande två,
2. att riksdagen skall uttala sig för att hänsynstagande skall kunna göras till den reella vårdinsatsen i vårdbidragsärenden bl. a. i syfte att undvika dubbelkompensation.

I motion 1983/84:540 av Anita Persson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vårdbidrag till föräldrar med barn på specialskolor.

I motion 1983/84:1359 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

2 e) att riksdagen hemställer att regeringen – i avvaktan på förslag om en genomgripande reform av socialförsäkringssystemet – till riksdagen framlägger förslag som innebär att vårdbidrag kan utgå efter flera nivåer, exempelvis en fjärdedel eller tre fjärdedelar.

I motion 1983/84:1581 av Lars Ernestam (fp) och Kenth Skårvik (fp) hemställs

1. att riksdagen uppdrar till regeringen att upprätta enhetliga riktlinjer för försäkringskassornas bedömning,
2. att riksdagen begär att regeringen i enlighet med av anhörigvårdskommittén redovisade modeller låter snabbutreda frågan om införande av en fjärdedels vårdbidrag.

I motion 1983/84:2221 av Gunhild Bolander (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av reglerna för vårdbidrag till föräldrar med handikappade barn.

I motion 1983/84:2228 av Ann-Cathrine Haglund m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär översyn av tillämpningsreglerna för utgivande av vårdbidrag i syfte att skapa rättvisa bestämmelser för barn med diabetes.

I motion 1983/84:2233 av Sten Sture Paterson (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om att åtgärder vidtas i syfte att åstadkomma en mindre restriktiv bedömning i vårdbidragsärenden rörande diabetessjuka barn.

Utskottet

Vårdbidrag utges till föräldrar för vård av barn under 16 år som på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp under minst sex månader är i behov av särskild tillsyn och vård. Vid bedömningen av rätten till vårdbidrag beaktas förutom vårdbehovet även merkostnader på grund av barnets sjukdom och handikapp. Vårdbidraget kan utgå med belopp motsvarande hel eller halv förtidspension jämte pensionstillskott (f. n. 38 976 resp. 19 488 kr. per år). Vårdbidraget är skattepliktig och ATP-grundande inkomst. En del av vårdbidraget – 17, 34, 50 eller 65 % av basbeloppet – kan dock räknas som en icke skattepliktig merkostnadsdel.

Flertalet av de förevarande motionerna syftar till en större differentiering av vårdbidraget. Sålunda begärs i motion 397 av Gullan Lindblad en utredning av möjligheterna att införa tre eller flera graderingar av vårdbidraget, i motion 1359 av Lars Werner m. fl. ett förslag om att vårdbidrag kan utgå med t. ex. en fjärdedels och tre fjärdedels vårdbidrag, i motion 1581 av Lars Ernestam och Kenth Skårvik en snabbutredning om införande av en fjärdedels vårdbidrag och i motion 2221 av Gunhild Bolander en översyn av bestämmelserna om vårdbidrag i syfte att få en större differentiering av vårdbidraget. Motionärerna anser att en ökad differentiering skulle ge en större rättvisa mellan olika familjer med handikappade barn. Ett vårdbidrag med endast två nivåer utesluter många föräldrar med handikappade barn från möjligheten till ekonomiskt stöd. Främst gäller detta föräldrar till barn som lider av diabetes och allergiska sjukdomar.

Även bedömningen av rätten till vårdbidrag kritiseras. Gullan Lindblad anför i den förenämnda motion 397 att en rättvisare tillämpning av bestämmelserna bör komma till stånd. Enligt motionären blir föräldrar som båda förvärvsarbetar och har heldagsplats inom barnomsorgen med särskild assistent till sitt handikappade barn och dessutom avbytarhjälp i hemmet ekonomiskt väl kompenserade av vårdbidraget jämfört med familjer där en av föräldrarna anser sig förhindrad att ta förvärvsarbete på grund av barnets handikapp. Motionären anser att ett ökat antal vårdbidragsnivåer och ett ökat hänsynstagande till andra hjälpformer vid bedömningen av rätten till vårdbidrag skulle ge större rättvisa mellan familjerna. Motionärerna i motion

2228 av Ann-Cathrine Haglund m. fl. och motionären i motion 2233, Sten Sture Paterson, anser att diabetesbarnens speciella situation inte tillräckligt beaktats vid bedömningen av rätt till vårdbidrag och att praxis i dessa vårdbidragsärenden är alltför restriktiv. De framhåller att man genom en generösare tillämpning av bestämmelserna om vårdbidrag skulle ge föräldrarna bättre möjligheter att förebygga att diabetessjukdomen senare i barnets liv ger upphov till skador på olika kroppsorgan. Även motion 1581 tar upp svårigheterna att få vårdbidrag för barn med diabetes. I den förenämnda motion 1359 påtalas särskilt att vårdbidrag till föräldrar med stomiopererade barn minskas eller dras in när barnet är omkring sju år, vilket enligt motionärerna i många fall är alltför tidigt.

Vårdbidragets konstruktion har varit föremål för utredning inom den år 1980 tillkallade anhörigvårdskommittén, som numera avslutat sitt uppdrag. I delbetänkandet Vårdbidrag för handikappade barn under 16 år (Ds S 1981:15) lade utredningen fram förslag om ett flertal förbättringar av vårdbidraget, bl. a. att en särskild merkostnadsdel skulle beräknas. Nya bestämmelser om vårdbidrag har på grundval av anhörigvårdskommitténs förslag införts fr. o. m. den 1 januari 1983 (prop. 1981/82:216, SfU 1981/82:18, rskr 446). Kommittén lade även fram vissa förslag om vårdbidragets utveckling på sikt, däribland en komplettering av vårdbidraget med en ny lägre nivå om ett fjärdedels vårdbidrag. Härigenom skulle man enligt kommittén nå ca 4 000 nya bidragsmottagare, främst föräldrar till barn med diabetes eller med allergiska besvär. De direkta kostnaderna för att införa en ny nivå beräknades till ca 32 milj. kr./år. Kommittén konstaterade för sin del att det kortsiktigt inte fanns ekonomiska förutsättningar att införa en ny nivå, en uppfattning som delades av dåvarande socialministern i proposition 1981/82:216.

Enligt utskottets uppfattning är det mindre tillfredsställande att familjer som förorsakas återkommande ofrånkomliga merkostnader på grund av sjukdom eller handikapp hos ett barn vars behov av särskilda vårdinsatser är mindre uttalat i regel är uteslutna från möjligheten att få vårdbidrag på grund av de höga tröskeleffekter som finns inom denna bidragsform. Förslag om förbättring av vårdbidraget i form av ett fjärdedels vårdbidrag har som nämnts lagts fram av anhörigvårdskommittén som emellertid av kostnadsskäl endast kunnat förorda ett genomförande av förslaget på lång sikt. Utskottet finner för sin del att införandet av ytterligare en nivå fortsättningsvis bör kunna övervägas inom regeringens familjeekonomiska beredningsgrupp. Övervägandena måste därvid enligt utskottets mening ske med beaktande av de samlade ekonomiska resurser som kan finnas tillgängliga för att förbättra stödet till barnfamiljerna. Utskottet kan sålunda inte förorda att några omprioriteringar sker inom vårdbidragssystemet i syfte att skapa ekonomiskt utrymme för ytterligare en bidragsnivå.

I proposition 1981/82:216 om förbättringar av vårdbidraget till föräldrar med handikappade barn framhöll dåvarande socialministern bl. a. att

tillämpningen av reglerna om vårdbidrag med nödvändighet i stor utsträckning måste bli en bedömning från fall till fall, eftersom flera faktorer måste vägas in i bedömningen. Hon underströk behovet av insatser från riksförsäkringsverkets sida till ledning för tillämpningen och förutsatte att verket prövade hur försäkringskassorna kunde ges sådan ledning för merkostnadsbedömningen. Hon förutsatte också att verket aktivt verkade för en över hela landet lika tillämpning av reglerna om vårdbidrag över huvud taget. I propositionen framhölls också vikten av att riksförsäkringsverket noga följer erfarenheterna av tillämpningen av de nya bidragsreglerna. Mot denna bakgrund utgår utskottet från att en utvärdering av tillämpningen av reglerna för rätt till vårdbidrag kommer att ske inom riksförsäkringsverket när de nya bestämmelserna varit i kraft ytterligare en tid.

Med det anförda får motionerna 397, 1359 i nu behandlad del, 1581, 2221, 2228 och 2233 anses besvarade.

Utskottet behandlar slutligen motion 540 av Anita Persson som tar upp frågan om vårdbidrag till barn på specialskolor. I motionen anförs att vissa barn har så svåra handikapp att de för att kunna fullgöra sin skolplikt och för att få ut det mesta möjliga av sin skolgång måste tillbringa sin skoltid på någon av statens specialskolor, t. ex. Åsbackaskolan som tar emot elever som är multihandikappade. När barnet skrivs in vid specialskola och således får bo i internat utgår vårdbidrag endast för den tid barnet vistas hemma i form av ferievårdbidrag. Eftersom barnets handikapp ofta medfört att föräldrarna tvingats skaffa större bostad än de eljest skulle ha behövt, finns det, enligt motionären, föräldrar som för att få behålla vårdbidraget låter sina barn bo kvar hemma i stället för att sända dem till specialskola. Barnet drabbas härav genom att det inte får en adekvat skolgång och möjlighet till den optimala stimulans i skolan och på fritiden som en specialskola erbjuder under skoltiden och hela deras framtida möjligheter kan, anför motionären, spolieras. Hon anser därför att det bör utredas om inte en viss del av vårdbidraget bör kunna utgå även under skoltiden för att täcka föräldrarnas merkostnader.

Utskottet vill erinra om att, vid sidan om det ferievårdbidrag som utgår under den tid barnet vistas hemma från skolan, kan föräldrarna få bostadsbidrag för barnet under hela året efter en prövning av ekonomiska och andra omständigheter. Med hänsyn till de uppgifter som lämnats i motionen om att det förekommer att föräldrar till handikappade barn efter ekonomiska överväganden hindrar barnet från att få adekvat vård på specialskola, vill utskottet också erinra om att föräldrarna har ett lagfäst ansvar för att barnet får sitt behov av omvårdnad tillgodosett och för att det får en tillfredsställande utbildning. Det yttersta ansvaret för att barnets behov tillgodoses åvilar socialtjänsten.

Utskottet avstyrker med det anförda bifall till motion 540.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om medelsanvisning till anslaget C 3. Vårdbidrag till handikappade barn.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *fjärdedels vårdbidrag m. m.*
   att riksdagen avslår motionerna 1983/84:397, 1983/84:1359 yrkande 2e, 1983/84:1581, 1983/84:2221, 1983/84:2228 och 1983/84:2233,
2. beträffande *vårdbidrag när barnet vistas på specialskola*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:540,
3. att riksdagen till *Vårdbidrag för handikappade barn* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 405 000 000 kr.

Stockholm den 3 april 1984

På socialförsäkringsutskottets vägnar
NILS CARLSHAMRE

Närvarande: Nils Carlshamre (m), Doris Håvik (s), Börje Nilsson (s), Allan Åkerlind (m), Ralf Lindström (s), Lars-Åke Larsson (s), Gullan Lindblad (m), Elis Andersson (c), Margó Ingvardsson (vpk), Nils-Olof Gustafsson (s), Barbro Nilsson i Visby (m), Gunhild Bolander (c), Inger Hestvik (s), Margareta Hemmingsson (s) och Rune Backlund (c).

Reservationer

Fjärdedels vårdbidrag m. m. (mom. 1)

1. Nils Carlshamre, Allan Åkerlind, Gullan Lindblad och Barbro Nilsson i Visby (alla m) anser

dels att den rad i utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Utskottet kan" och slutar med "en bidragsnivå" bort utgå,

dels att den del av yttrandet på s. 4 som börjar med "Med det" och slutar med "anses besvarade" bort ha följande lydelse:

Vad utskottet ovan anfört om ett övervägande av ytterligare en nivå inom vårdbidraget och en utvärdering av tillämpningen av reglerna för rätt till vårdbidrag bör riksdagen som sin mening med anledning av motionerna 397, 1359 i nu behandlad del, 1581, 2221, 2228 och 2233 ge regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *fjärdedels vårdbidrag m. m.*
   att riksdagen med anledning av motionerna 1983/84:397, 1983/84:1359 yrkande 2 e, 1983/84:1581, 1983/84:2221, 1983/84:2228 och 1983/84:2233 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "en bidragsnivå" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser emellertid att det är angeläget att fler nivåer införs inom vårdbidraget. Regeringen bör därför lägga fram förslag härom till riksdagen.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Med det" och slutar med "anses besvarade". bort ha följande lydelse:

Det anförda bör enligt utskottets mening ges regeringen till känna, och yrkandet i motion 1359 i nu behandlad del blir därmed tillgodosett. Utskottets förslag tillgodoser också i väsentliga delar övriga nu behandlade motionsyrkanden.

dels att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *fjärdedels vårdbidrag m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:1359 yrkande 2 e och med anledning av motionerna 1983/84:397 yrkande 1, 1983/84:1581, 1983/84:2221, 1983/84:2228 och 1983/84:2233 samt med avslag på motion 1983/84:397 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.